

Posudek vedoucího práce na práci Prokop Jirásek
„Motiv smrti v Platónově dialogu *Menexenos*“

Cílem bakalářské práce Prokopa Jiráka byl výklad centrální pasáže dialogu *Menexenos*, kterou představuje tzv. Aspasiina pohřební řeč tlumočená Sókratem a její srovnání se slavnou Perikleovou pohřební řečí z Thúkydidových *Dějin Peloponéské války*.

Autor nejprve provádí rozsáhlou bibliografickou rešerši (s. 9-16), do níž zahrnul významné komentáře a studie jak k dialogu *Menexenos* tak i k druhé knize Thúkydidových *Dějin*. Následně pak obrací svou pozornost k vlastnímu Platónovu dialogu, kde nejprve určí jeho hlavní téma, žánr, dramatické datum a vysloví se též k otázce jeho autenticity (s. 16-19), poté představí dva možné pohledy na strukturu dialogu (s. 19-21), charakterizuje jednající postavy (s. 21-25) a dialog konečně obsírně shrne (s. 25-36). V druhé, interpretačně zajímavější části práce (s. 37-52) pak stručně představí rituální scénář athénskeho veřejného pohřbu, jehož klíčovou komponentou je pohřební řeč, jejímž tradičním paradigmatickým je pohřební řeč Perikleova (Thúk., 2, 35-46). V závěru práce je pak provedeno dvojí srovnání: jednak srovnání pojetí hrdinské smrti za vlast, která je velebena v obou řečech, s původně homérským konceptem KALOS THANATOS, a konečně pak vzájemné srovnání obou řečí.

Prokop Jirásek si zvolil k interpretaci jeden z obtížnějších textů *corpusu platonicum*, už proto, že text je podivně neplatónský, jelikož v něm nápadně abscentuje filosofický obsah, obsahuje řadu anachronismů a též je nejasné, jakým způsobem a v jakém žánru je třeba dialog číst: jedná se o sarkastický výsměch Perikleovi, Thúkydidovi či rovnou klasickému období Athén? Nebo je to naopak snaha Platónovu vlast vychválit tím nejvybranějším způsobem, který překonává Perikleia, Thúkydida i další řečníky? Je Aspasiina řeč míněna vážně nebo je to jen intelektuální hra?

K těmto a podobným otázkám se autor vyslovuje zejména v závěru práce (s. 52-59), který považuji za nejlepší část celého textu: autor dochází k závěru, že Aspasiina řeč je v posledku míněna Platónem vážně, ve smyslu pokusu představit náležitou chvalořeč (s. 52), která překoná chvalořeč Thúkydidovu, ovšem nikoliv v tom smyslu, že by ji chtěla nějak shodit či zesměšnit (s. 59 ... *to, co řekl Periklés, řekl Sókratés mnohem lépe*). Společné Platónově i Thúkydidově řeči je snaha přeznačit tradiční homérský koncept krásné smrti (KALOS THANATOS) či přesněji jeho demokratizace (s. 55 *Původní elitářský koncept, jak je zobrazen u Homéra, kde mohou krásnou smrtí zemřít v zápalu boje jen aristokraté ... se přesouvá na celou obec*). Ze srovnání obou řečí se potom ukazuje, že hlavní rozdíl mezi oběma řečmi je v posledku politický, a sice v rozdílné tendenci jak chápat demokracii: ze sebe bych snad jen dodal, že pro Platóna jsou exemplum demokratických Athén idealizované Athény marathónského vítězství (tzv. *hoplitská demokracie*, demokracie z prvky oligarchie, v níž rozhodující slovo měli ti, již byli dostatečně movití, aby si mohli pořídit nákladnou zbroj), zatímco pro Thúkydida by to spíše byl zlatý věk Perikleovy vlády v Athénách, čili stav, kdy Athény spravovali ve jménu lidu, v zájmu lidu a jménem lidu aristokratického populistického Perikleova typu, které naopak Platón vinil z morálního úpadku Athén, jenž vyvrcholil porážkou v Peloponéské válce (jak v dialogu *Menexenos*, tak zejména v *Gorgiově*).

K povinností vedoucího patří vyzdvihnout silné stránky předkládané práce: předně bych ocenil, že autor dokázal zpracovat ne zcela lehkou výkladovou a komentářovou literaturu k oběma jeho stěžejním textům a poměrně rychle se zorientoval v dané problematice, ač jeho odborný zájem po celé bakalářské studium nebyl primárně filosofický. Bibliografická rešerše je vypracována dobře a autor využívá též vědecké recenze zahrnutých prací.

S dílčích věcí bych pak vyzdvihl jednak pečlivý rozbor struktury dialogu *Menexenos* i Perikleovy pohřební řeči, jež autor vtělil do přehledných schémat (s. 19 a s. 40), které potom nejen strukturují výklad či spíše shrnutí obou textů, nýbrž jsou i východiskem pro jejich věcné srovnání. Vlastní interpretace pak odpovídá bakalářskému stupni studia, je vypracována korektně, autor věcně argumentuje, logicky vyvozuje závěry a dokládá po mém soudu teze, které předkládá.

Jsem si vědom, že práce má též mnohé nedostatky: předně se jedná o kompilaci — byť poměrně zdařilou — jež téměř rezignuje na pokus poodstoupit od rozsáhlé výkladové tradice a zkusit se podívat na souvislost obou textů vlastníma očima. Na druhou stranu některé závěry, které autor předkládá, byť nejsou originální a nové, jsou zajímavě formulované — například výše zmíněná teze o demokratizaci homérského konceptu *KALOS THANATOS* (s. 55) či odůvodněné — například výklad o rozdílném postoji Thúkydida a Platóna k nedávné athénské historii (s. 58): Periklés slavnou historii Athén nezmiňuje, jelikož pro jeho posluchače je její rozumění bezproblémové, zatímco Sókratés ji věnuje detailní a obšírný prostor, aby čtenáři či posluchači umožnil její problematičnost nahlédnout.

Za další problematická místa práce považuji obšírná shrnutí obou textů: dialogu *Menexenos* na s. 25-36 a Perikleovy řeči na s. 39-46. Obě pasáže byly nutné v tom smyslu, že autor se musel s texty seznámit, nicméně z hlediska žánru bakalářské práce se po mém soudu jedná o hraniční pasáže, jež by mohly být mnohem stručnější s tím, že autor předpokládá u svých čtenářů rudimentární znalost obou textů.

Konečně je škoda, že autor nedokázal do textu zapracovat slavnou práci Donalda Kagana, *A New History of the Peloponnesian War*, kterou zmiňuje pouze v rešerši na s. 13-15, jež by jinak mohla vrhnout novou perspektivu na historický výklad z *Menexena* a též doplnit historický kontext Perikleovy řeči (viz D. Kagan, *A New History of the Peloponnesian War* II., zejména s. 64-66).

Formální a jazyková stránka práce je přijatelná, ačkoliv některé formulace jsou neobratné (např. na s. 58 *protože dochází ... ke značné odlišnosti od skutečnosti*): práci by celkově neškodila ještě jedna redakce. Místy jsou též nesprávné transkripce řeckých slov, zejména pak obtížnějších místních názvů (s. 14 *Poteidaia gen. Poteidaie*, čili má být *ultimátum na Poteidaiu; proti Megaře a Poteidaii* (sic!)).

Přes uvedené námitky práci doporučuji k obhajobě a hodnotím na pomezí velmi dobře a dobře.

V Kladně 27. června 2024
Josef Kružík